

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра конституційного та міжнародного права**

**Актуальні питання становлення та розвитку
сучасного конституціоналізму в Україні
(до 26-ї річниці
Конституції України)**

23 червня 2022 р.

ОДЕСА

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Дмитро ШВЕЦЬ.....3

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ПРОСТІР МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Баймуратов М.О.....8

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ОЦІНКА В ДОКУМЕНТАХ РАДИ ЄВРОПИ

Бочарова Н.В.....22

КОМУНІКАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ЛЮДИНИ З ПРАВОМ В КОНТЕКСТІ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Кофман Б.Я.....27

КОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Львова Є.О.....39

КОНСТИТУЦІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ВІЙНА

Савчин М.В.....42

«ЕКОЛОГІЧНИЙ» КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ХХІ СТОРІЧЧІ

Яковюк І.В., Купрійова О.О.....46

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У НІМЕЧЧИНІ

Ярмак Х.П.49

«ЕКОЛОГІЧНИЙ» КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ЯК ІМАНЕНТНА СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Потапчук Г.В.....55

ДО ЗМІСТОВНОГО РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ «ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»

Бобровник Д.О.....61

КОНЦЕПЦІЯ «МУНІЦИПАЛЬНОЇ ЛЮДИНИ»: ДО ПИТАННЯ ПРО МОДИФІКАЦІЮ У СВІТЛІ ВОЄННОГО СТАНУ	
Боярський О.О.....	70

ДИЛЕМИ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	
Костова Н.І., Ройляну В.К.....	79

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНУ	
Юрченко М.М., Гаврилюк А.В.....	82

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОХОДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	
Ярмакі В.Х.	86

КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВНА ОЗНАКА ПРИРОДНОГО СТАНУ СВОБОДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
Баймуратов М.М.....	90

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК І ЗАГРОЗА ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	
Муравйова С.В.....	101

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ МУНІЦИПАЛІЗМУ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗУМІННЯ ТЕОРЕТИКО-ДОКТРИНАЛЬНИХ ЗАСАД	
Посторонко І.Г.....	105

ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА	
Шевчук В.В.....	112

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЖІНОК ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	
Біла Д.О.....	118

ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ Влад А.Д.....	121
ЕЛЕКТРОННЕ ГОЛОСУВАННЯ – ОДИН З НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ Волошанюк Н.Р., Юрченко М.М.....	124
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ Галамага Д.М.....	129
ДО ПИТАННЯ ПРО КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Дробишевська В.В.....	132

15. Ящук Т.Ф. Формирование отечественного муниципализма 1920-х годов. Юристъ-Правоведъ. 2007. № 2. С. 72-76.

16. Еремян В.В. Современный мексиканский муниципализм: учеб. пос. М.: Изд-во УДН, 1996. 90 с.

17. Людина – Громада – Регіон. Антикризова стратегія розвитку. Західноукраїнський ресурсний інтернет-портал дистанційної освіти з суспільно-гуманітарних наук. Проект Центру політичних досліджень. URL: <http://westukr.itgo.com/ludyna.html>. (Дата звернення: 15.05.2022).

18. Заблоцький В.П. Створення життєздатної місцевої громади як форма трансформативної демократії. Українсько-канадський проект «Розбудова демократії». URL: http://www.democracy.kiev.ua/publications/collections/conference2000/section_4/Zablotsky.pdf. (Дата звернення: 15.05.2022).

19. Баймуратов М.О. Місцеве самоврядування як загальний спадок людської цивілізації та феномен сучасного світового конституціоналізму. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2009. № 4-5. С. 38-47.

20. Букчін М. Що таке комуналізм? Демократичний вимір анархізму. ЛІВА СПРАВА – Портал українських лівих. URL: http://livasprava.in.ua/archive/index.php?option=com_content&view=article&catid=23&id=306: (Дата зверн. 15.05.2022).

21. Букчін М. Лібертарний Муниципалізм: Загальний огляд. Живой журнал LIVEJOURNAL. URL: http://community.livejournal.com/ua_indymedia/262719.html.

ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА.

Шевчук Вікторія Вікторівна,

старша викладачка кафедри теорії та філософії права факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ

Становлення та розвиток України як демократичної держави базується на національних традиціях, теоретичних ідеалах, історичному досвіді та нормативно-правовому оформленні.

Фундаментальна ознака нашої демократичної держави закріплена в статті 5 Основного Закону України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [1]. Отже, влада народу є первинною, єдиною і невідчужуваною, але в залежності від способу участі народу в здійсненні влади вирізняють два прояви демократії: пряму (безпосередню) та представницьку (репрезентативну) демократію. Ці дві форми не можуть існувати окремо, вони пов'язані між собою та впливають одна на одну. В Рішенні Конституційного Суду України від 05.10.2005 № 6-рп/2005 підкреслюється взаємозв'язок безпосередньої (здійснення народного волевиявлення через вибори, референдуми тощо) та представницької (здійснення влади народом через органи державної влади та органи місцевого самоврядування) демократії, а також відсутність переваги жодної з цих форм здійснення влади народом. [2]

Форми безпосередньої демократії – це передбачені нормативно-правовими актами України способи прямого впливу народу або його окремої частини (наприклад, територіальної громади), які носять легітимний характер, з метою вирішення або впливу на вирішення найважливіших питань державного або місцевого значення. В Конституції України зазначено, що «народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії» [1]. Отже, конституційними формами народного волевиявлення є вибори та референдум.

Як зазначає А. Безуглов, якщо «всю систему представницьких органів або замикаючий цю систему загальнодержавний верховний орган влади представляє народ, то фактичною підставою утворення цих органів повинна бути воля народу. ...Але для того, щоб ця воля, яка виходить не від одного, а багатьох виборців..., була виражена ззовні, необхідним є певний спосіб волевиявлення. Цей спосіб повинен забезпечити можливість виразити волю всім, кого представляють, забезпечити повну свободу і об'єктивність волевиявлення і проводитися у певних, закріплених нормами права

організаційних формах. Таким вимогам відповідають вибори – історично мінливий спосіб формування представницьких органів» [3, с. 106]. І це підтверджує історія нормативно-правового регулювання виборів в Україні (з 1991 року було прийнято більше 10 законів, що регламентували проведення виборів в нашій державі). [4] І нарешті, 19 грудня 2019 року був прийнятий та з 1 січня 2020 року набув чинності Виборчий кодекс України. Цей акт регулює підготовку, проведення та визначення результатів виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, сільських, селищних, міських, районних у містах рад, сільських, селищних, міських голів.

В Основному Законі України передбачено право громадян брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах та наголошується на тому, що організація та порядок проведення референдумів, визначається виключно законами України [1]. В нашій державі досить довго існував правовий вакуум щодо законодавчо оформленого процесу проведення референдумів. Закон «Про всеукраїнський референдум» був ухвалений Верховною Радою України 26 січня 2021 року та підписаний Президентом України 8 квітня 2021 року.

Всеукраїнський референдум є формою безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо Українським народом, що полягає у прийнятті (затвердженні) громадянами України рішень шляхом голосування у випадках і порядку, встановлених Конституцією України та Законом «Про всеукраїнський референдум» [5].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» дає визначення місцевого референдуму, як форми прийняття територіальною громадою рішень шляхом прямого голосування; та закріплює, що предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене законодавством України до відання місцевого самоврядування. [6] Однак, з 28 листопада 2012 року по сьогоднішній день в Україні відсутнє законодавче регулювання порядку проведення місцевого референдуму, тобто вже понад 9 років місцевий референдум залишається суто

теоретичною можливістю вирішення актуальних питань місцевого значення за участю громадян.

Для місцевого рівня нормативно також визначені і інші форми безпосередньої демократії – загальні збори громадян (ст. 8 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), місцеві ініціативи (ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), громадські слухання (ст. 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення. [6] Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено обов'язкове закріплення механізму проведення загальних зборів громадян законом та статутом територіальної громади міста. Однак, до цього часу відповідного закону парламент України не прийняв, а в деяких населених пунктах України не ухвалені й статuti територіальних громад. Наприклад, із 16 міст України, в яких проводилося дослідження «Індекс демократичності міст», статут територіальної громади не ухвалено в таких п'яти містах: Енергодар, Коломия, Мелітополь, Ладизин, Яремче, а отже й не врегульовано більшість з інструментів залучення громадськості до ухвалення рішень на місцевому рівні. [7, с. 6]

Під місцевими ініціативами слід розуміти право членів територіальної громади ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. [6] Законодавець встановив, що порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади. Відповідно місцеві ради мають ухвалити окреме Положення «Про порядок реалізації права на місцеву ініціативу», або ж визначити відповідний порядок у статуті територіальної громади. Ефективність реалізації місцевих ініціатив можлива лише після належного інституційного забезпечення, при якому буде дотримано принципів взаємодії та свідомої конкуренції між муніципальною владою та територіальною громадою. [8, с. 24-25]

Громадські слухання проводяться шляхом зустрічей членів територіальної громади з депутатами відповідних рад та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади заслуховують їх, порушують питання та вносять пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування. [6] Через громадські слухання встановлюється діалог між представниками місцевої самоврядної влади та членами територіальної громади, в результаті якого здійснюється взаємний обмін інформацією [9, с. 52].

За результатами проведеного дослідження «Індекс демократичності міст», найбільшими проблемами правового регулювання механізму організації та проведення громадських слухань є:

- встановлення великої кількості (від 500 до 11 000) підписів мешканців на підтримку ініціативи проведення громадських слухань (Бердянськ – 11 000 підписів, Горішні Плавні – 800, Кременчук – 500, Миргород – 500, Вінниця – 800);

- ускладнена процедура ініціювання проведення громадських слухань, зокрема, необхідністю створення ініціативної групи через збори жителів територіальної громади (Яремче, Івано-Франківськ);

- головування на громадських слуханнях представника ОМС (Жмеринка, Яремче) [7, с. 11].

Особливістю громадських слухань є законодавче закріплення проведення їх не рідше одного разу на рік та обов'язковість розгляду пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань органами місцевого самоврядування. Однак, детальніший опис реалізації механізму громадських слухань повинен передбачатися статутом територіальної громади.

Перелік форм безпосередньої демократії можна продовжити, але об'єднуючим негативом, для більшості з них, залишається недосконалість нормативного забезпечення, незадовільна поінформованість населення про можливості безпосередньої участі у вирішенні справ, низька громадянська активність членів суспільства.

Підсумовуючи зазначимо, що правова система України закріплює та створює певні можливості для здійснення безпосередньої демократії, але залишається необхідним інституційне вдосконалення існуючих форм прямої демократії та впровадження нових на загальнодержавному та місцевому рівнях; виявлення спільних зусиль з боку держави та громадськості для збереження і покращення демократичних досягнень.

Література.

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука В.С., Кислої Т.В., Подгорної В.В., про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) від 05.10.2005 № 6-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05#Text>

3. Цит. за: Шипілов Л.М. Народовладдя як основа демократичної держави: Монографія. Харків: Видавництво «ФІНН», 2009. 216 с.

4. Жемчужникова К. Історія виборів: виборчі системи в Україні. Сайт «Опора». 22 лютого 2021 р. URL: https://www.oporua.org/news/vybory/election_history/22821-istoriia-viboriv-viborchii-sistemi-v-ukrayini

5. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 № 1135-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Індекс демократичності міст – 2020: Звіт про результати оцінювання стану впровадження інструментів місцевої демократії в органах місцевого самоврядування міст-партнерів Проекту ПРОМІС. URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/City-Democracy-Index-2020.pdf>

8. Шевчук В.В. Форми реалізації громадського контролю територіальною громадою у сфері місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 22-26. URL: http://lsej.org.ua/4_2018/7.pdf

9. Теорія та практика побудови і розвитку демократичної, соціальної, правової держави в Україні у контексті євроінтеграції: колективна монографія / Л.Г. Матвєєва, І.Й. Магновський, Л.Б. Тарасенко та ін. Одеса: РВВ ОДУВС, 2021, 290 с.

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЖІНОК ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Біла Дар'я Олександрівна,
студентка 4 курсу факультету № 1 ННІПК
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Ярмакі Володимир Христофорович,**
к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного та
міжнародного права факультету № 1 ННІПК
Одеського державного університету внутрішніх справ

Згідно ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. [1]

В ст. 2 ратифікованої Україною Європейської конвенції з прав людини зазначається, що право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання. Стаття 3 вищезазначеної Конвенції вказує, що нікого не може бути піддано катуванню або